

twalf, de wijzer van die ééne klok, die voor dien éénen dag slechts was gebouwd.

En in dat geloof, waarvoor wij — God zij geprezen — geen enkel bewijs hebben, in dat geloof, welks ontogenheid aan elk bewijs de roem der dagen is, in dat geloof nemen wij aan, dat Christus in Gethsemane gebedd heeft voor God, die maar éénmaal hier over Hem bracht, of brengen kon, wat nu Hem overkwam.

Als het niet geopenbaard was, dan zouden wij er niets van weten. Maar door openbaring weten wij: dat de drinkbeker klaar stond. De hand schreef op den muur: mene, mene, tek, ufsin. Alleen de Borg kon het lezen, en kon het niet niet-begrijpen.

De beker.

De hand.

De Borg.

K. S.

KERKELIJK LEVEN.

Reorganisatie, geen reformatie.

VIII. (Slot.)

In deze artikelen wordt besproken het reorganisatie-rapport, ingediend bij de Synode der Ned. Herv. Kerk.

Zij hebben geen polemisch doel, maar dienen ter oriëntering van onze lezers.

En uit den naam van Commissie en Rapport, welke trouwens overeenkomt met de opdracht, en uit het „leidende woord“ blijkt, dat aan de zoo noodige Reformatie der Ned. Herv. Kerk niet gedacht wordt. Reorganisatie en Reformatie verschillen breed.

De Doordische Kerkenorde wenscht de Commissie zelfs niet als leidraad. Welke bezwaren ook tegen het reglement van 1816 worden ingebracht, niet dit, dat de autonomie der plaatselijke kerken werd opgeheven. De grondstructuur ook van dit reorganisatieplan is het genootschap.

De belijdenis is volgens dit rapport niet akkoord van kerkelijke gemeenschap, maar slechts gemeenschappelijk getuigenis van de Kerk. De Commissie wil geen binding aan de gehele belijdenis, maar aan het centrum, aan „geest en hoofdzak“ van de belijdenis, mits deze „geest en hoofdzak“ worden omschreven.

Het stelt teleur, dat het ernstigste bezwaar tegen het reglement van 1816 in het rapport zelf niet wordt genoemd, n.l. dat het lijnrecht ingaat tegen Gods Woord. In deze voorgestelde reorganisatie werkt blijkbaar niet de drang om de Kerk in te richten overeenkomstig de instelling van Christus en de apostelen.

De eerste reden tot organisatie wordt ontleend aan een fictie... de fictie van de volkerkerk.

Als tweede reden wordt opgegeven, dat de tegenwoordige organisatie vele misstanden en misverstanden heeft veroorzaakt. Het is echter de vraag, of deze bij verwerking van dit plan niet zouden vermeerdere.

De derde reden is het meest opportunistisch. De huidige organisatie biedt geen ruimte om het groote-stads-probleem, enz. op te lossen. Kon daarvoor echter niet met een geringe wijziging volstaan?

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Johann Albrecht Bengel.
(1687—1752.)

II.

Zijn leven is niet rijk geweest aan afwisselende gebeurtenissen.

Hij werd in 1687 geboren te Winnenden, een klein stadje in Württemberg, vijf uur van Stuttgart verwijderd. Hij was zoo zwak, dat de nooddoop hem werd toegediend. Zijn vader ontviel hem, toen hij zes jaar oud was.

Van jongsaf aan had hij een vroom gemoed. „Ik heb in mijn jeugd“ — zegt hijzelf in zijn dagboek — „zuivere, reine, zachte, goddelijke aandoeningen gehad. Toen ik ongeveer zes, zeven jaar was heb ik mij zeer verheugd over de in de kerk aangehechte teksten uit den brief aan de Romeinen over dood, zonde, gerechtigheid, wonder des Heeren Jezus enz.“

Bengel had een vlug verstand en leerde gemakkelijk. Op dertienjarigen leeftijd is hij verrukt over de schoonheid der klassieken en zegt van Cicero's redevoeringen, dat hij nooit in éénmaal te veel daarin kon lezen, omdat 't hem te zeer zou hebben aangegrepen. Zijn lievelingsschrijvers werden Joh. Arndt, Joh. Gerhard en A. H. Francke.

Zestien jaar oud wordt hij toegelaten tot de studie der theologie aan de Universiteit te Tübingen. Er hoort een goede geest onder de studenten. Hij vertelt zelf, dat God in dien tijd onder de oudere studenten een buitengewoon ijver om godvruchtig te leven had verwekt, een ijver, die voor velen blijvende, gezegende vrucht droeg.

In 1713 — we zullen niet te uitvoerig worden — werd hij benoemd tot docent aan de school voor voorbereidend hooger onderwijs te Denkendorf. Voordat hij deze functie aanvaardde, heeft hij een langdurige reis gemaakt. Deze reis is van groote betekenis voor zijn vorming geworden, omdat hij gelegenheid had de voortreffelijke geleerden uit dien tijd persoonlijk te leeren

Verwondering baart het, dat men zich op ethische voornamen beroept, waar het gaat om de ontwikkeling van het klassieke Gereformeerde Kerkbegrip.

Over leertucht wordt slechts onder de grootste reserve gesproken. Niet afwijkingen van de leer, zelfs niet excessen, maar alleen ondermijning der excessen mogen bestreden. En dan wordt dit „bestrijden“ nog zoo verzacht, dat men niet behoeft te vragen, wat er van die leertucht worden zal.

Het centrum van de belijdenis wordt gezocht in „de belijdenis van Jezus Christus, Gods eeniggeboren Zoon, onzen Heer“. Zelfs de apostolische geloofsbelijdenis is dus als centrum nog te breed. Allerlei richtingen kunnen dan in de Herv. Kerk worden geduld. Misschien hoopt de commissie zoo ten minste de modernisten te kunnen weren. Maar ook daarmee kon zij wel eens bedrogen uitkomen.

Een ingezonden stuk van Dr. J. Riemens in „De Nederlander“, tegen ons eerste artikel gericht, bood ons aanleiding het leven naar de voor onzen tijd herziene Dordische Kerkenorde aan te prijzen.

Uit de artikelen zelf wordt met citaten aangegevoerd, dat, indien dit ontwerp tot reorganisatie wet wordt, de Ned. Herv. Kerk haar hiërarchisch genootschappelijk karakter blijft behouden.

Vergeleken bij vroegere formulering, betekent de thans voorgestelde proponenten-formule een vooruitgang. Evenwel is ze nog zoo rekbaar, dat men er tegen afwijkingen niet veel mee zal kunnen uitrichten.

De afzonderlijke artikelen over leertucht versterken den indruk, welke door de inleiding is gewekt. Zij wordt alleen geoordeeld bij „omstigen“ strijd tegen de belijdenis. Wat ernstig en niet-omstig is, hangt af van de willekeur der vergaderingen. Op een leerschild maar in geen tien jaar worden teruggekomen, ook niet, als bewezen kan worden, dat een beslissing niet is konform de Heilige Schrift. De grondregel voor alle tucht, aangewezen in Matth. 18, wordt totaal genegeerd. Een predikant kan niet uit zijn ambt worden ontsd, maar hem wordt bij „ernstige“ afwijking ongevraagd ontslag verleend. De leertucht over niet-ambtsdragers treedt op den achtergrond. De predikanten, die voor het eventueel in werking treden van het nieuwe reglement, in het ambt stonden, kunnen nooit door leertucht worden getroffen. Toch moeten zij in de kerkelijke vergaderingen leertucht oefenen. Wat kan daarvan worden verwacht?

In cauda venenum.

In den staart zit het venijn.

Dat geldt van menig artikel of menige artikelenreeks.

Maar van ons behoeft men dit niet te verwachten.

Hoezeer wij ons ook hebben beijverd onze lezers tot recht oordeelen over het concept-reglement tot reorganisatie van de Ned. Herv. Kerk in staat te stellen en daarbij het ongenoegzame van die reorganisatie met en uit de stukken aan te toonen, we schreven sine via et studio.

Geen druppel venijn vloeide uit onze pen.

En we willen ook in ons slotartikel, in den staart, het venijn geen plaats gunnen.

Integendeel zelfs.

Wij wenschen nu nog de goede graantjes uit te zoeken in dit ontwerp en onze lezers tot waardeering daarvan op te wekken.

Op ons eindoordel hebben deze te waardeeren elementen geen invloed.

Ze kunnen het karakter van dit ontwerp niet veranderen.

kennen. Zoo verzamelde hij een rijken schat van kennis.

Het bezoek aan Halle was voor hem het glanspunt van de reis. Halle noemde hij: het middelpunt der vroomheid van dien tijd. Vooral de geheiligde persoonlijkheid van Francke maakte een onuitwisbaren indruk op hem.

Begin December heeft hij zijn latijnsche introductie. Het onderwerp is veelzeggend: „Over den zekeren weg om door het staan naar de godzaligheid tot de ware vorming te komen“. Uit den inhoud blijkt, dat hij 't met de Piëtisten niet geheel eens is. Geleerdheid staat bij hem hoog aangeschreven: „Alle dingen moeten den godvruchtigen ten goede medewerken — ook de geleerdheid“. Godzaligheid moet echter het eerste en het laatste doel zijn.

Acht en twintig jaar lang heeft Bengel dit ambt vervuld. Hij was een uitstekend docent en werd door zijn leerlingen, zeer geliefd — we konden dat uit onderscheiden getuigenissen van oud-leerlingen opmaken. Een raad gaf hij 'n leeringen zonder ophouden: hebt den Bijbel lief! Schat een boek zoo hoog als uw Bijbel; slechts in den Bijbel waait de reine, goddelijke Geest.

Meermalen werd hem een professoraat aangeboden — hij weigerde echter steeds en voelde zich als docent volkomen op zijn plaats.

Menschever heeft hij nooit gezocht. 't Heeft hem dikwijls bedroefd, dat ook in de wereld der godgeleerden zooveel zich naar voren drongen en zichzelf zochten.

Hij schreef eens ietwat ondeugend: „Hoe verder ik mij van 't rumoer der wereld verwijder des te aangename is 't, in mijn geweten God alleen te genieten, die groter is dan de geheele wereld, ook de geleerde“.

De deugden van bescheidenheid, nederigheid en ootmoed schitteren op buitengewone wijze in zijn leven. Neen, hier is geen hoogmoed, die 't kleed der nederigheid zich omhangt. Rustig kan hij zijn weg gaan want „'t zegt voor mij zeer weinig anderen aan de Universiteit en in 't algemeen in de wereld te zien schitteren — mijn verlangen gaat uit naar het hemelsche“.

Toen een landbouwer zijn vraagde er over uitdruk, dat hij hem eindelijk persoonlijk eens gezien had, ant-

Maar wel willen we den goeden wil van de opstellers doen uitkomen en hun bedoeling prijzen.

Zoo stemt het aangenaam, dat in art. 1 wordt uitgesproken, dat de regeering der Kerk op grond van het Koningschap van Christus wordt uitgeoefend.

Ook de inlassing in art. 8, waarbij bepaald wordt, dat „een meerdere vergadering ook niet overgaat tot behandeling van wat in eersten aanleg in een mindere vergadering behoort, tenzij het in deze niet kon afgehandeld worden“, is ons natuurlijk sympathiek.

Niet minder heeft het onze instemming, dat er naar gestreefd wordt de bevoegdheid van den Kerkeraad uit te breiden en de Diaconie tot haar ware taak terug te roepen.

Evenzeer dunkt het ons van belang, dat de formulieren inzonderheid van Doop en Avondmaal weer een weinig in eer worden hersteld. Art. 23 schrijft voor, dat de sacramenten bedienend moeten worden „overeenkomstig de daarop betrekking hebbende liturgische formulieren“. En in de „Toelichting“ zegt de commissie: „Bij de bediening der Sacramenten en de zorg voor de kerkelijke huwelijksbevestiging wordt opzettelijk naar de desbetreffende formulieren verwezen. In een gereorganiseerd kerkelijk leven mag de willekeur op grond van art. 22 van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden niet gehandhaafd blijven, als kwam het aan ieder predikant individualistisch toe, te bepalen, of hij al of niet de vastgestelde formulieren gebruiken wil. „Overeenkomstig“ of „in den zin van“ betekent overigens niet hetzelfde als: met letterlijke inachtneming van“.

Die laatste zin had er niet bij moeten staan! Die neemt veel van het voortreffelijke uit het eerste deel terug.

Als er zoo de nadruk op gelegd wordt, dat men de formulieren niet letterlijk behoeft te gebruiken, valt te voorzien, dat de formulieren de nieuwe martelaars der Ned. Herv. Kerk zullen worden. De een zal ze onthoofden, de ander het rugmeerg er uit wegnemen, een derde de voeten amputeren. Door die bijvoeging is het hek weer van den dam.

Maar zetten we onzen onderzoekingsstocht naar voortreffelijke elementen voort.

Bij art. 26 licht de commissie toe: „Een ingrijpende verandering betreft de regeling, waarbij de ouderlingen en diakenen, in eerste instantie, onder het opzicht van den Kerkeraad gesteld worden, ook in dier voege, dat de Kerkeraad, in eerste instantie, klachten tegen ouderlingen en diakenen behandelen mag.“ Deze verandering beteekent in ons oog inderdaad verbetering.

Ook art. 28 geeft reden tot blijdschap. De eerste zin luidt: „Het recht tot benoeming van ouderlingen en diakenen uit manslidmaten, die binnen de grenzen der gemeente wonen en tot beroeping van de predikanten, berust bij de gemeente, met dien verstande, dat de Kerkeraad leiding geeft“. Men bezie deze bepaling niet vanuit ons standpunt. Dan zagen we haar gaarne anders geformuleerd. Maar men lette vooral op de strekking ervan. De commissie geeft daarvan rekenschap in deze woorden: „Deze formulering wijst in de richting van de gehoopte afschaffing der kiescolleges“. Die strekking verdient voor-

woordde hij: „Ach mijn lieve man! Je hebt nu een armen zondaar meer gezien, die leven moet van Gods genade“.

Gedurende den arbeid te Denkendorf verscheenen zijn meeste werken.

Na nauwkeurig de beschikbare handschriften vergeleken te hebben en de juiste lezing te hebben vastgesteld — waarbij hij zeer voorzichtig is te werk gegaan — gaf hij het Nieuwe Testament in de oorspronkelijke taal uit.

De geleerden roemden de nieuwe uitgave zeer. Ook latere exegeten als E. Nestle verklaren, dat Bengel met zeldzame scherpsinnigheid steeds een voortreffelijk tekst heeft gegeven en grondig werk heeft geleverd.

't Deed hem leed, dat Piëtisten zijn moeizamen arbeid niet waardeerden.

Francke's zoon vond 't groote tijdverspilling — de bestaande uitgaven van 't N. T. in het oorspronkelijke waren immers goed! Bengel schreef aan een vriend: „Deze mannen — de Piëtisten — mogen de levensboekjes hier heenteleiden en daar heen en ze voorspoedig verder voeren — ik zie echter naar de bron en dit is een arbeid, waarover menigeen niet nadenkt, terwijl hij er loch wel van geniet“.

Zijn eigenlijke levensarbeid is de door mij reeds genoemde Kommentaar op het Nieuwe Testament. Aan de uitgave van dit werk is een ontzaglijke studie voorafgegaan.

Hij noemde zijn boek Gnomon, omdat 't alleen bedoelde een aanwijzing, een fingerwijzing te zijn. Hij wilde er slechts in aantoonen het eigenaardige en inhoudrijke van den tekst, naar zijn stelregel: „draag niets in de Schrift in, maar schep alles uit haar en laat niets achter, wat in haar ligt“.

Bengel was diep overtuigd van den onuitputtelijk rijken inhoud der Schrift. We mogen in de Schrift niet onze eigen gedachten leggen maar met blijdend hart uit de Schrift de goddelijke gedachten naar voren brengen. Bengel zou een groot vijand van de tegenwoordige motopreken zijn geweest, en getoerd hebben op den man, die het Schriftwoord: „Wandelt voorzichtig als

zeker t
een on
de rich
lement,
Herv. K
zou sel
gekozen

In di
de mee
minder
beheers
dat we
toespre

Dit g
synode

Inkon
der Al

gaderin
Particul

„Provin

Dat e

Synode

maakt

riekt m

archie

Lotwa

dat de

dikante

van ou

nijdruk

tal Cla

het aan

ouderlin

den pre

zou var

culiere

digden.

We z

staan ov

staat ge

engel in

We m

nis van

Algeme

voor de

uitgesch

Met b

staan.

Die b

discussi

reporten

Evenw

Want

zal het

Wij st

het idee

van teg

Intuss

zal inzi

reformat

— Alast

Wanne

komt tel

daan om

wijzen“

over Chri

gaan met

derde met

schuud v